

KMD
KOMMUNAL- OG
MODERNISERINGSDEPARTEMENTET

KONSULTASJONER MELLOM STATEN OG KOMMUNESEKTOREN

MATERIALET FRA

1. KONSULTASJONSMØTE

10. mars 2020

Innhold

1	Det 1. konsultasjonsmøtet 2020	3
2	Notat fra TBU av mars 2020 om den økonomiske situasjonen i kommunesektoren 3	
3	Notat fra TBU av mars 2020 om demografisk utvikling og kommunesektorens utgifter – sammendrag	3
4	Innspill fra KS til regjeringens arbeid med budsjettet 2021.....	7
4.1	Kommuneøkonomien i 2020	7
4.2	Økonomisk handlingsrom for kommunesektoren i 2021	7
5	Involvering av kommunesektoren i arbeidet med statlige lovutredninger rettet mot kommunesektoren	14
5.1	Nye lovmedvirkningssaker	15
5.2	Status for pågående lovmedvirkningssaker	16
5.3	Avsluttede lovmedvirkningssaker	16
6	Kostnadsberegningssaker	17
7	Bilaterale avtaler	17
7.1	Nye bilaterale avtaler.....	18
7.2	Status bilaterale avtaler.....	19

Vedlegg:

- a) Notat fra TBU. Demografisk utvikling og kommunesektorens utgifter
- b) KS' regnskapsundersøkelse 2019
- c) KS' budsjettundersøkelse 2020 for kommuner og fylkeskommuner

- d) Oversikt over lovmedvirkningssaker i konsultasjonsåret 2020
- e) Oversikt over kostnadsberegningssaker konsultasjonsåret 2020
- f) Oversikt over bilaterale samarbeidsavtaler per januar 2020

1 Det 1. konsultasjonsmøtet 2020

Hovedtema for det 1. konsultasjonsmøtet er rammene for kommuneopplegget i kommende års statsbudsjett.

Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) utarbeider notater til møtet om den økonomiske situasjonen i kommunesektoren og om hvordan den demografiske utviklingen vil påvirke kommunesektorens utgifter i 2021. Notatet om den økonomiske situasjonen er gjengitt i kapittel 2.

Sammendrag av notatet om demografisk utvikling og kommunesektorens utgifter i 2021 er gjengitt i kapittel 3. Notatet i sin helhet ligger som vedlegg a.

KS' regnskapsundersøkelse for 2019 er et grunnlag for TBUs notat om den økonomiske situasjonen i kommunesektoren. Regnskapsundersøkelsen ligger som vedlegg b. Vedlagt er også KS' budsjettundersøkelse for 2020 (vedlegg c).

KS har fremmet innspill til regjeringens arbeid med statsbudsjettet for 2021. Innspillet er gjengitt i kapittel 4.

Lovmedvirkningssaker og kostnadsberegninger omtales i kapittel 5 og 6 og en oversikt står i vedlegg d og e.

Kapittel 7 omhandler status for bilaterale avtaler. En oversikt over bilaterale avtaler ligger som vedlegg f.

Diskusjonen på det 1. konsultasjonsmøtet er knyttet opp mot rammene for kommuneopplegget. Det er derfor i utgangspunktet kun KS, Finansdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet som deltar på møtet. De øvrige departementene deltar bare dersom det er særskilt behov for det.

Tidspunkt for de øvrige møtene i 2020 er:

- 2. konsultasjonsmøte: 14. april kl 14.00-16.00
- Bilaterale møter mellom fagdepartementene og KS i oktober/november

Det finnes mer informasjon om konsultasjonsordningen på Kommunal- og moderniseringsdepartementets hjemmesider på regjeringen.no og på KS.no.

2 Notat fra TBU av mars 2020 om den økonomiske situasjonen i kommunesektoren

Utvalgets situasjonsforståelse

Basert på foreløpige regnskapstall anslås realveksten i både kommunesektorens samlede og frie inntekter til 1,3 pst. i 2019. Inntektsveksten ble høyere enn i 2018, men lavere enn gjennomsnittet for de fem siste år. I budsjettopplegget for 2019 ble det lagt opp til om lag nullvekst i samlede og frie inntekter. Høyere inntektsvekst enn opprinnelig anslått skyldes at skatte- og gebyrinntektene ble høyere enn forventet.

Dette motvirkes i noen grad av underforbruk av øremerkede tilskudd, særlig knyttet til omsorgsboliger.

Aktivitetsveksten i 2019 er blitt mye høyere enn anslått i siste nasjonalbudsjett. Det har sammenheng med oppjustering av både investerings- og sysselsettingsvekst. Aktivitetsveksten beregnes nå til 2,8 pst., noe som er vesentlig høyere enn inntektsveksten.

Investeringsnivået i kommunesektoren har vært høyt gjennom flere år. I 2019 utgjorde investeringene mer enn 15 pst. av inntektene, noe som er et rekordhøyt nivå. Det høye investeringsnivået har bidratt til at gjeldsnivået over tid har økt. Ved utgangen av 2018 utgjorde nettogjelden (utenom pensjonsreserver) 50 pst. av inntektene. Regnskapsundersøkelsen til KS viser at netto lånegjeld også i 2019 vokste raskere enn inntektene. Høyt gjeldsnivå bidrar til at kommunesektorens økonomi blir mer sårbar for renteøkninger og lavere inntektsvekst.

Utvalget betrakter netto driftsresultat som hovedindikatoren for økonomisk balanse i kommunesektoren. De senere årene har netto driftsresultat for kommunesektoren ligget godt over det anbefalte nivået på 2 pst. av inntektene. Siden 2016 har imidlertid driftsresultatet blitt gradvis redusert. Netto driftsresultat anslås å bli ytterligere redusert i 2019. Basert på regnskapsundersøkelsen til KS anslås netto driftsresultat nå til 2 pst. av inntektene for sektoren som helhet, og til 1¾ pst. for kommunene og 2,8 pst. for fylkeskommunene. Det betyr at netto driftsresultat i fylkeskommunene ligger under det anbefalte nivået på 4 pst. av inntektene, mens kommunene ligger om lag på det anbefalte nivået på 1¾ pst. Driftsresultatene i 2019 ville trolig blitt lavere dersom inntektsveksten hadde blitt som forutsatt i budsjettopplegget.

Det var betydelig variasjon i resultatutviklingen mellom kommuner i 2019. Kommuner med færre enn 10.000 innbyggere ser ut til å få størst reduksjon i netto driftsresultat, mens netto driftsresultat i kommuner med over 50.000 innbyggere ligger på om lag samme nivå i 2019 som i 2018. Utenom Oslo har de 4 mest folkerike kommunene, med 20 pst. av innbyggertallet, 60 pst. av samlet netto driftsresultat. Resultatnedgangen er også stor blant kommuner på Vestlandet og i Nord-Norge. Enkelte kommuner hadde i 2018 store inntekter fra Havbruksfondet. Selv om en mindre del av disse inntektene ble utbetalt i 2019, fikk havbrukskommunene likevel en betydelig reduksjon i netto driftsresultat.

Det vedtatte budsjettopplegget for 2020 innebærer en realvekst i kommunesektorens samlede inntekter på 3,2 mrd. kroner (0,6 pst.) og en realvekst i de frie inntektene på 1,3 mrd. kroner (0,3 pst.). Veksten er da regnet i forhold til inntektsanslaget for 2019 etter Stortingets behandling av Revidert nasjonalbudsjett 2019, som ikke tar hensyn til merskatteveksten etter revidert nasjonalbudsjett. Målt i forhold til anslag på regnskap for 2019 i Nasjonalbudsjettet 2020 innebar vedtatt budsjett for 2020 en vekst på -1,9 mrd. kroner i samlede inntekter og -3,8 mrd. kroner i frie inntekter. Siden Nasjonalbudsjettet 2020 er inntektene i 2019 oppjustert, noe som isolert sett reduserer

inntektsveksten i 2020. Det er stor usikkerhet knyttet til utviklingen i norsk og internasjonal økonomi i 2020.

I 2020 vil flere eldre bidra til økt utgiftsbehov. På den andre siden vil færre barn i barnehagealder og færre 16-18 åringer føre til redusert utgiftsbehov. Tidligere beregninger viste at merutgiftene knyttet til den demografiske utviklingen ville utgjøre 1,3 mrd. kroner i 2020. Noen av merutgiftene (anslagsvis 0,4 mrd. kr.) ville blitt dekket av brukerbetaling og øremerkede tilskudd. Budsjettopplegget for 2020 la opp til en vekst i frie inntekter som dekker netto merkostnader knyttet til demografiske endringer (0,9 mrd. kr.). Videre utgjør Regjeringens satsinger innenfor de frie inntektene 550 mill. kroner, mens pensjonskostnadene reduseres med 450 mill. kroner. Det oppdaterte anslaget for 2020 for netto demografikostnader er 1,0 mrd. kr. Dette gir kommunesektoren et økonomisk handlingsrom på 0,2 mrd. kroner gitt inntektsanslaget for 2019 etter Stortingets behandling av Revidert nasjonalbudsjett 2019. Effektivisering av driften, som uansett vil være gunstig, vil gi større handlingsrom og kunne styrke tjenestetilbudet til innbyggerne.

De senere årene har kommuner og fylkeskommuner hatt høye netto driftsresultater. Etter 2016 har de gode driftsresultatene gradvis blitt redusert, og ligger i 2019 omtrent på det anbefalte nivået for sektoren samlet. Samtidig har demografikostnadene vært moderate. Det må tas høyde for at de årlige merkostnadene knyttet til den demografiske utviklingen vil øke i årene framover. Størstedelen av merkostnadene vil være knyttet til den eldre delen av befolkningen. De nylig innførte bemanningsnormene i grunnskole og barnehage kan gjøre det mer krevende å få til en omstilling i kommunene med sikte på denne aldringen i befolkningen. Det er også usikkerhet knyttet til hvor høyt økte offentlige utgifter vil bli prioritert.

3 Notat fra TBU av mars 2020 om demografisk utvikling og kommunesektorens utgifter – sammendrag

I forbindelse med 1. konsultasjonsmøte om 2021-budsjettet legger Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) fram beregninger av hvordan kommunesektorens utgifter samlet for landet påvirkes av den demografiske utviklingen. Anslaget søker å si noe om hva det vil koste å videreføre nivået på sentrale tjenester når befolkningen endres. Hovedtema i dette notatet er følgelig beregninger av kommunale merutgifter i 2021 knyttet til den demografiske utviklingen. I tillegg har utvalget oppdatert tidligere utgiftsberegninger for 2020.

Beregningene av hvordan den demografiske utviklingen påvirker kommunesektorens utgifter følger i hovedsak det opplegget som er beskrevet i kapittel 4 i utvalgets rapport fra april 2013.

Beregning av endring i kommunesektorens utgifter som følge av den demografiske utviklingen bygger blant annet på befolkningsframskrivninger foretatt av Statistisk sentralbyrå (SSB). Siste befolkningsframskriving fra SSB ble publisert i juni 2018 og er basert på registrert folketall 1. januar 2018. Anslag på merutgifter i 2021 bygger på

framskriving av befolkningen fra 1. januar 2020 til 1. januar 2021. Framskrevet endring i befolkningen er justert for avvik mellom befolkningsframskrivingen for 1. januar 2020 og faktisk befolkning 1. januar 2020 for det enkelte årskull. Anslaget på merutgiftene i 2020 er oppdatert med endelige befolkningstall per 1.1.2020.

I likhet med tidligere år er det i beregningene forutsatt konstante gjennomsnittskostnader, det vil si uendret standard og uendret produktivitet i tjenesteproduksjonen. Videre legges det til grunn konstant dekningsgrad for tjenestene. Beregningene tar ikke hensyn til politiske målsettinger om videre utbygging av tjenestetilbudet. Aldersgruppene er grove, slik at kostnadene knyttet til en 50-åring er de samme som til en 66-åring, mens kostnadene til en 90-åring er nær det dobbelte av en 89-åring. Det er ingen oppdeling i kjønn eller innvandrer-/landbakgrunn. Formålet med beregningene begrenser seg til å vise konsekvensene for kommunale utgifter i 2021 av isolerte demografiske endringer som dels er en følge av hendelser etter SSBs 2018-framskriving og dels av de sentrale elementene i framskrivingen for inneværende år. Gitt den korte tidsperioden og betingingen på dekningsgrader, standarder og produktivitet, vil usikkerheten i anslagene være begrenset. Denne usikkerheten knytter seg særlig til utviklingen i antall 0-åringer og innvandring. Utviklingen i antall eldre er mer forutsigbar siden den først og fremst avhenger av dødeligheten som normalt endres lite.

Forventet befolkningsvekst gjennom 2020 er basert på SSBs middelalternativ for befolkningsframskrivingene (alternativ MMMM), justert for avvik per 1. januar 2020, er om lag 33 700 personer. På bakgrunn av dette anslås det at den demografiske utviklingen vil medføre merutgifter for kommunesektoren på om lag 2,0 mrd. 2020-kroner i 2021. Merutgiftene kan knyttes til både kommunene og fylkeskommunene. Av dette kan merutgiftene som må finansieres av de frie inntektene, anslås til om lag 1,6 mrd. kroner i 2021. Anslagene for samlede utgifter er nedjustert med 0,1 mrd. kroner fra utvalgets første, foreløpige estimater fra høstrapporten 2019.

For å skissere usikkerheten og betydningen av en eventuell lavere eller høyere befolkningsvekst, har utvalget også beregnet merutgiftene for kommunesektoren på grunnlag av SSBs befolkningsframskrivninger med høy og lav nettoinnvandring. Med lav nettoinnvandring kan befolkningsveksten anslås til om lag 28 700 personer, og de beregnede merutgiftene kan da anslås til 1,7 mrd. 2020-kroner. Med høy nettoinnvandring kan befolkningsveksten bli om lag 40 400. De beregnede merutgiftene kan da anslås til 2,4 mrd. 2020-kroner.

Situasjonen internasjonalt kan tilsi at det i 2021 er større usikkerhet knyttet til bosetting av flyktninger enn vanlig. Bosetting av flyktninger medfører utgifter til tjenesteproduksjon. Samtidig får kommunene ulike tilskudd utenfor kommuneopplegget som skal bidra til å dekke utgiftene ved bosetting og integrering. De aller fleste tilskuddene utbetales per person.

SSB publiserte 27. februar 2020 innbyggertall ved inngangen til 2020. En oppdatert beregning basert på den faktiske befolkningsveksten gjennom 2019 anslår de samlede merutgiftene for kommunesektoren i 2020 til å bli på om lag 1,3 mrd. 2019-kroner, dvs. omtrent det samme som utvalget anslo i mars 2019. Merutgiftene som må dekkes

av de frie inntektene anslås å ha økt med 1 mrd. kroner, også dette omtrent det samme som anslått av TBU i mars 2019.

4 Innspill fra KS til regjeringens arbeid med budsjettet 2021

4.1 Kommuneøkonomien i 2020

Den økonomiske situasjonen i kommuner og fylkeskommuner har vært god, men det er utsikter til en svakere utvikling i 2020. Høye skatteinntekter og utbetalinger fra havbruksfondet har bidratt til gode resultater for kommunesektoren. Netto driftsresultatet har både i 2018 og 2019 variert mer fra kommune til kommune enn tidligere år. Høy investeringsaktivitet har bidratt til at gjelden har økt, som andel av inntektene, i mange kommuner.

KS regnskapsundersøkelse for 2019 viser at både kommunene og fylkeskommunenes netto driftsresultater reduseres, og vil i gjennomsnitt være lavere enn anbefalingene fra Teknisk beregningsutvalg¹. Når kommunene deles opp i grupper etter innbyggertall, er det kun de største kommunene (over 50 000 innbyggere) som har et netto driftsresultat som er høyere enn 1,75 pst², og i denne gruppen skyldes dette et høyt netto driftsresultat i noen få, større bykommuner.

Forventet svak inntektsutvikling i 2020 kan føre til økte utfordringer for kommunene, noe som også underbygges av KS' budsjettundersøkelse for 2020. Undersøkelsen viser at kommunene effektiviserer og iverksetter sparetiltak for rundt 6 milliarder kroner i 2020, som utgjør i underkant av 2 pst av anslag på kommunenes frie inntekter. Likevel budsjetteres det med svakere resultater enn foregående år, 0,3–0,5 pst (ekskl. Oslo).

For fylkeskommunene har budsjettprosessen vært særlig krevende. Parallelt med sammenslåing har det vært usikkerhet om finansieringen av nye oppgaver og generelt strammere økonomiske rammer. Fylkeskommunene har iverksatt sparetiltak for om lag 1 milliard.

4.2 Økonomisk handlingsrom for kommunesektoren i 2021

Økte kostnader til kommunale tjenester som følge av endret befolknings sammensetning

¹ Hhv 1,3 pst i kommunene og 2,7 pst i fylkeskommunene, hensyntatt til bundne fondsavsetninger.

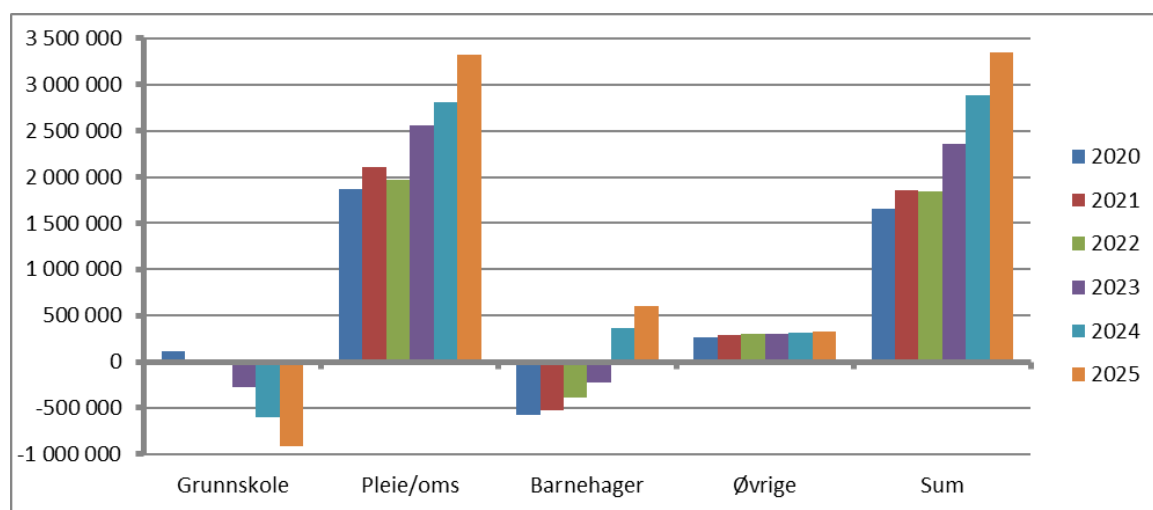
² Utenom Oslo kommune

I 2021 anslås merkostnader som følge av den demografiske utviklingen for kommunene til 1,7 mrd. kroner. Av denne økningen må 1,3 mrd. kroner dekkes av de frie inntektene iht. analysen fra Teknisk beregningsutvalg. Kommunenes handlingsrom påvirkes sterkt av i hvilken grad den frie inntektsveksten i statsbudsjettet gir mulighet til å videreføre tjenestetilbudet, uten nye kutt.

En aldrende befolkning vil gi store omstillingsbehov i kommunene, både i 2020, 2021 og i kommende år. Mange kommuner vil oppleve nedgang i behovet for barnehager og skole, mens behovet for pleie og omsorgstjenester vil øke betydelig (se figur 1). Omstillingsbehovene og finansieringsutfordringene forsterkes ut over i inneværende handlingsprogramperiode.

Det er stor forskjell mellom kommunene hvordan befolkningsendringene slår ut i endret tjenestebehov. Rundt halvparten av kommunene har hatt nedgang i folketallet de første kvartalene av 2019 sammenlignet med året før, og for mange av disse kommunene indikerer også SSBs befolkningsframskrivninger at denne utviklingen vil fortsette i årene som kommer. Disse kommunene vil da stå ovenfor et enda større omstillingsbehov enn det gjennomsnittstallene viser. Det må påregnes at disse variasjonene vil ytterligere forsterkes de kommende årene.

Figur 1 Kommunene samlet. Merutgifter som følge av befolkningsendringer¹. 1000 kr

1) Basert på endelige befolkningstall for 2019.

De siste fem-seks årene har antall innbyggere i aldersgruppen 16-18 år gått ned på landsbasis. SSBs fremskriving viser at tallet på 16-18 åringer vil øke i 2021 og fremover til 2027. I enkelte fylker vil imidlertid nedgangen fortsette noen år, også etter 2020. Det er foreløpig anslått at fylkeskommunene vil få merutgifter knyttet til demografisk utvikling på 0,3 mrd. kr i 2021, i hovedsak knyttet til aldersgruppen 16-18 år.

Kommunenes utgifter til pleie og omsorg har de siste årene økt betydelig mer enn det befolkningsendringene skulle tilsi. Dette har bidratt til at kommunene har måttet prioritere innenfor de frie inntektene for å dekke økte kostnader. Det har særlig vært en sterk vekst i tjenester til brukere under 67 år, mens veksten i timer til brukere i alderen 67-79 år i større grad har vært i tråd med befolkningsveksten. Tjenester til utviklingshemmede og andre grupper med ulike funksjonsnedsettelse bidrar til økningen. I tillegg er kortere liggetid og økt aktivitet i sykehus faktorer som trekker i retning økt behov for helse- og omsorgstjenester i kommunene.

Samtidig har toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester nok en gang blitt svekket i budsjettet for 2020. Siden 2016 innebærer økningen i innslagspunktet en samlet innstramning på over én milliard kroner for kommunene (utover lønnsveksten).

KS forventer at de økonomiske rammene for 2021 tar hensyn til demografiske endringer, utviklingen i pensjonsutgifter, reell fullfinansiering av nye oppgaver og et økonomisk handlingsrom som tar høyde for underliggende utgiftsvekst i velferdstjenestene. Veksten i de frie inntektene bør i størst mulig grad gis uten detaljerte forventninger eller føringer til hva midlene skal benyttes til. KS forventer også at det ikke foretas nye kostnadsoverveltninger til kommunene når det gjelder ressurskrevende pleie- og omsorgstjenester.

Lokalpolitisk handlingsrom innskrenkes ved statlig detaljstyring

Det politiske handlingsrommet i kommunestyrene og fylkestingene påvirkes av mange faktorer, hvor de økonomiske rammene står i en særstilling. Innen enkeltsektorer vil også statlig detaljstyring i form av blant annet nasjonalt vedtatt rettighetslovgivning, lovkrav knyttet til prosedyrer, bindende bemanningsnormer og formell kompetanse spille en vesentlig rolle i å begrense det lokale politiske handlingsrommet. Eksempler på slik detaljstyring er at det i 2019 ble innført pedagog- og bemanningsnorm i barnehagene, og at lærernormen i grunnskolen ble trappet ytterligere opp.

For 2020 opplever kommunene at både lærernormen i grunnskolen og bemanningsnormene i barnehagene gir økte utgifter, og er til hinder for effektiv drift. Tilbakemeldinger fra kommunene tyder på at normene hindrer kommunene i å benytte ressursene der det er mest behov, og på en fleksibel måte. Normene gir en statisk fordeling med svært lite fleksibilitet, samtidig som effekten er usikker. KS har også beregnet at normene som er innført og skjerpet i barnehagene ikke er fullfinansierte i makro. Fram mot 2022 er underfinansieringen slik KS har beregnet det, opp mot 1 mrd. kroner.

KS forventer at det ikke innføres ytterligere føringer om oppbemanning av konkrete yrkeskategorier i kommunale tjenestoområder. Samtidig må bemanningsnormer, som allerede er innført, fullfinansieres.

Mulighetene til å hente inn lokale inntekter

Innstramningene som er foretatt i eiendomsskatten reduserer handlingsfriheten for alle kommuner, uavhengig av om man har eiendomsskatt eller ikke. Ytterligere innstramning vil begrense handlefriheten i enda større grad. Eiendomsskatt er i praksis den eneste skattekilden der en lokalt kan gjøre avveininger mellom nivå på tjenestene og skattebelastningen.

KS vil berømme regjeringen for ikke å gå videre med Kraftskatteutvalgets forslag til endringer i vannkraftbeskatningen. I de siste årene har havbruk gitt lokale inntekter. Inntektene kan dels betraktes som kompensasjon for lokale ulemper i form av naturinngrep, båndlegging av areal, og direkte kostnader knyttet til tilrettelegging. Flertallet i Havbruksskatteutvalget foreslo å erstatte dagens ordning med en grunnrenteskatt kombinert med en produksjonsavgift som skal tilfalle vertskommuner og fylkeskommuner. Inntektene fra produksjonsindeksen skulle innarbeides i inntektssystem og skatteutjevnes. Utvalget er ikke konkrete om avgiftens størrelse. Havbruk er en utnyttelse av lokale naturressurser. KS vil understreke at vertskommuner og vertsfylkes må få sin rettmessige inntekt fra denne utnyttelsen, og at de lokale ulempene havbruk innebærer, må kompenseres direkte til berørte kommuner og fylkeskommuner.

Videre har KS og mange kommuner, i høringen om forslag til nasjonal ramme for vindkraft, pekt på at det også her er behov for økonomiske kompensasjonsordninger til lokale myndigheter.

Disse økonomiske kompensasjonsordningene samsvarer med lokaldemokratiske prinsipper, og KS forventer at inntekter fra utnyttelse av lokale naturressurser fortsatt tilfaller kommunesektoren.

Fossilfri kollektivtransport

Fylkeskommunene vil realisere det nasjonale målet om fossilfri kollektivtransport. Bestilling av el-ferjer som erstatter ferjeruter med store klimautslipp, og konseptutviklingen av framtidens utslippsfrie hurtigbåter demonstrerer tydelig denne viljen. Dette gir også norsk maritim industri gode muligheter til å innta ledende posisjoner i et stort verdensmarked. Det er imidlertid dokumentert at fylker som har gått foran i det grønne skiftet pådrar seg betydelige utgiftsøkninger på driftssiden som ikke er tatt høyde for i de statlig bestemte inntektsrammene. Konsekvensene av å satse på ny og dyrere teknologi kan vise seg i reduserte tilbud til befolkningen.

KS ber regjeringen sørge for at det blir utarbeidet en finansieringsordning som både ivaretar de fylkeskommunene som har gått foran i satsingen på el-ferger, og stimulerer til videre innfasing av lav- og nullutslippsfartøy i den fylkeskommunale ferge- og hurtigbåtdriften. Det er viktig at de samlede rammene til fylkeskommunene fastsettes slik at ikke dette medfører nye kutt på fylkeskommuner uten omfattende ferje/båtruter.

Vedlikehold av fylkesveiene

Som et ledd i utarbeidingen av NTP for 2022-2033 har Samferdselsdepartementet

spurt bl.a. fylkeskommunene om hva de ser som hovedutfordringene på transportområdet. I sine innspill viser fylkeskommunene til betydelige vedlikeholdsbehov på fylkesvegnettet, og enkelte har gjort egne anslag på hva det vil koste å hente inn vedlikeholdsetterslepet. Det mangler imidlertid en landsomfattende oversikt over dette. KS forventer at det i forbindelse med NTP legges frem en plan for styrking av fylkeskommunenes rammer med sikte på oppgradering av fylkesveinettet.

Flere fylkeskommuner rapporterer om store merutgifter knyttet til iverksetting av tunnelsikringsforskriften, utover det som er kompensert i rammetilskuddet.

Nye oppgaver til fylkeskommunene

De nye oppgavene til fylkeskommunene fra 2020 er ikke fullt ut kompensert. Overføring av årsverk til de nye oppgavene er lavere enn det fylkeskommunene selv ser som behov, og en del oppgaver overføres uten kompensasjon i form av årsverk og nødvendige omstillingsmidler.

Overføringen av fylkesvegadministrasjonen er en særskilt utfordring. Fylkeskommunenes omstillingskostnader og kompensasjon for eventuelle kjøp av tjenester fra SVV ble ikke omtalt i tilleggsprosposisjonen til statsbudsjettet, og er pr i dag uavklart.

Akson – oppbygging av nasjonal digital infrastruktur

Forprosjekt for Akson – løsning for helhetlig samhandling og felles kommunal journal – er ferdigstilt og kvalitetssikres nå ihht. KS2-ordningen. Tiltaket foreslås delt i 2. KS anser samhandlingsløsningen i AKSON-tiltaket som en nasjonal infrastruktur for en samlet helsetjeneste som det er naturlig at staten bekoster.

Felles journal vil bidra til å gi kommuner det digitale løftet de trenger for å kunne møte fremtidens behov og krav i helse- og omsorgstjenestene, ikke minst for å kunne ta samhandlingsløsninger i bruk.

Samtidig er det viktig at kommunenes behov og føringer tas inn i en felles styringsmodell for å redusere risiko, og øke forutsigbarheten i gjennomføringen av tiltaket. For å lykkes, må prosjektet sikres forutsigbare finansielle rammebetingelser, samtidig som dette ikke må svekke kommunal tjenesteproduksjon.

Svarmerknad fra KMD

Regjeringen vil sikre kommunene gode, forutsigbare økonomiske rammer, med særlig vekt på kommunenes kjerneoppgaver. I kommuneoppleggene de senere år har regjeringen foreslått en vekst i kommunesektorens frie inntekter som har dekket de anslåtte merkostnadene til demografi og pensjon, og i tillegg gitt handlingsrom for ytterligere vekst i det kommunale tjenestetilbudet. Samtidig har kommunene fått høyere skatteinntekter enn budsjettet, og mange kystkommuner har fått inntekter fra Havbruksfondet. Dette gjenspeiles i netto driftsresultat for kommunesektoren som i perioden 2015–2018 har ligget klart over TBUs anbefalte nivå på 2 pst. Tallet på kommuner i ROBEK har også falt de senere år. I perioden 2007–2016 lå tallet stabilt

på mellom 40 og 50. Ved utgangen av 2019 var tallet redusert til 10. Dette viser at kommunesektoren har et godt økonomisk fundament ved inngangen til 2020.

I årene framover forventes det at inntektene fra petroleumsnæringen vil avta, samtidig som aldringen av befolkningen vil medføre høyere utgifter for kommunene. Det gjennomføres det i dag et betydelig omstillings- og effektiviseringsarbeid i kommunesektoren for å frigjøre ressurser for å kunne gi innbyggernes flere og bedre tjenester. Dersom kommunene effektiviserer driften med ½ pst. årlig, tilsvarer det 1,3 mrd. kroner som kan brukes til å styrke tjenestene ut over det som inntektsveksten legger til rette for.

Toppfinansieringsordningen innebærer at staten dekker utgifter til en tjeneste som er et ordinært kommunalt ansvar. I 2013 var tilskuddet på 6,3 mrd. kroner, mens bevilgningen i 2020 er 10,8 mrd. kroner. I forhold til den betydelige, underliggende veksten i ordningen har innstramningen i ordningen vært forholdsvis beskjeden. Kommuner som har svært ressurskrevende tjenestemottakere, vil fortsatt få høy refusjon for sine kostnader.

Svarmerknad fra KMD slutt

Svarmerknad fra FIN

Et flertall i *Havbruksskatteutvalget* foreslo å innføre en grunnrenteskatt kombinert med en produksjonsavgift til kommunesektoren. Flertallet skriver blant annet:

«Flertallet vil peke på at en slik produksjonsavgift vil bevare en nær kobling mellom vertskommuner og havbruksnæringen gjennom å gi kommunene direkte en andel i grunnrenteinntektene, og samtidig gi kommunene stabile og årlige inntekter fra havbruksvirksomheten, noe som ikke skje med dagens ordning med Havbruksfondet. Flertallet vil videre peke på at en slik kombinasjonsmodell vil gi kommunene inntekter fra eksisterende tillatelser, uavhengig av fremtidig vekst, noe dagens system ikke sikrer.

Mindretallet (representantene fra KS, LO og NHO) mente at det ikke bør innføres en grunnrenteskatt for havbruksnæringen i Norge, og at dagens modell for innhenting av grunnrente gjennom auksjoner bør videreføres. Mindretallet mente det må vurderes om Havbruksfondet også skal tilføres et proveny gjennom en moderat produksjonsavgift dersom veksten i havbruksnæringen avtar.

Havbruksskatteutvalget ble nedsatt etter at Stortinget i et anmodningsvedtak ba regjeringen sette ned et partssammensatt utvalg for å vurdere ulike former for beskatning av havbruksnæringen. Fra vedtaket fremgår det også at saken «sluttføres i Stortinget våren 2020, med sikte på mulig ikrafttredelse medio 2020». Høringsfristen for Havbruksskatteutvalget gikk ut 4. februar 2020, og det er kommet mange innspill. Finansdepartementet vurderer nå høringsvarene, og vil i tråd med anmodningsvedtaket komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Regjeringen er opptatt av å legge til rette for en bærekraftig, levedyktig og lønnsom havbruksnæring. Vi skal legge til rette for utvikling og vekst som styrker norske kystsamfunn. Derfor må skattesystemet være vekstvennlig, og rammebetingelsene bør være mest mulig forutsigbare og stabile. Vårt mål er å balansere hensynet til næringen, miljøet, lokalsamfunnene og det norske folk på en best mulig måte.

Svarmerknad fra FIN slutt

Svarmerknad fra KD

Barnehagens bemanning og samlede kompetanse har stor betydning for hvor godt barnehagetilbudet er. For å ivareta barnas behov for omsorg, lek og læring er det viktig med et tilstrekkelig antall voksne i barnehagen. Bemanningsnormen var allerede oppfylt og finansiert i de kommunale barnehagene på nasjonalt nivå ved innføringen av normen. Kostnadsberegningen er i tråd med veileder for statlig styring av kommuner og fylkeskommuner. Bemanningsnormen er dermed fullfinansiert. For å lette innføringen av bemanningsnormen blir det i en overgangsperiode i tillegg bevilget midler til barnehager som oppfyller visse kriterier gjennom et øremerket tilskudd. Overgangsordningen varer ut 2020. Også den skjerpede pedagognormen i barnehagene er fullfinansiert.

Norm for lærertetthet er et tiltak for å sikre flere lærere i undervisningen ved skoler som har hatt mange elever per lærer. Høsten 2018 og i 2019 fikk kommunene øremerket tilskudd for å finansiere lærernormen. I 2020 er det øremerkede tilskuddet innlemmet i rammetilskuddet til kommunene og skal sees i sammenheng med veksten i de frie midlene. KD mener kommunesektoren er kompensert mer enn fullt ut for lærernormen i grunnskolen både i 2018, 2019 og 2020.

Svarmerknad fra KD slutt

Svarmerknad fra KLD

Bruk av miljøkrav i offentlige innkjøp fra staten og fylkeskommunene, i kombinasjon med ulike støtteordninger som Enova og Næringslivets NOx-fond, har vært effektivt for å stimulere til utvikling av null- og lavutslippsferger. Dette vil være viktig i omstillingen til et lavutslippssamfunn og for å nå delmålet om halvering av utslippene fra skipsfarten innen 2030. Dette har ført til at vi venter at over en tredjedel av landets ferger har batterier installert innen 2022 og dette har vært med å sette fart på verdikjeden for en nullutslipps maritim næring. Innfasingen av elektriske ferjer har også ringvirkninger i form av økt næringsaktivitet langs kysten, eksempelvis gjennom etablering av batterifabriker.

Fra statens side stilles det krav om null- og lavutslippsferger i nye anbud.

Fylkeskommunene har også gjort dette i stor grad. Dette medfører ekstrakostnader. Staten har i tillegg gjennom Enova gitt tilsagn om rundt 895 millioner kroner i støtte

til elektriske ferger i fylkeskommuner. Enova har også støttet flere prosjekter for nullutslippsbusser i fylkeskommunal drift.

Lav- og nullutslippsløsninger for hurtigbåter er fortsatt på teknologiutviklingsstadiet. I 2017 ble Sør-Trøndelag fylkeskommune tildelt 7,5 millioner kroner i Klimasats-støtte til et utviklingsprosjekt, som engasjerte fem industrigrupper til å legge fram forslag til teknologiske løsninger for utslippsfrie hurtigbåter. Flere av de andre båt fylkene var med på dette prosjektet, der resultatene ble presentert i september 2019. I Revidert nasjonalbudsjett for 2019 ble det satt av 25 millioner kroner til en midlertidig satsing innenfor Klimasatsordningen i Miljødirektoratet, for utvikling av hurtigbåter med null- eller lavutslippsløsninger. Den midlertidige støtteordningen på utslippsfrie hurtigbåter ble utvidet med 80 mill. kroner i statsbudsjettet for 2020.

I Handlingsplan for grønn skipsfart sa regjeringen at den ved fremtidige revisjoner av kostnadsnøkklene i inntektssystemet for fylkeskommunene ta hensyn til kostnadsøkninger som følger av at fylkeskommunene har stilt krav om lav- og nullutslippsløsninger i ferge- og hurtigbåtsamband. Regjeringen vil komme tilbake i revidert nasjonalbudsjett for 2020 med en status på oppfølgingen av handlingsplanen for grønn skipsfart, herunder dette punktet.

Svarmerknad fra KLD slutt

Svarmerknad fra SD

SD viser til svarmerknad fra KLD angående fossilfri kollektivtransport.

Som del av arbeidet med Nasjonal transportplan (NTP) 2022-2033 har Samferdselsdepartementet invitert fylkeskommunene, de største bykommunene, Sametinget og KS til å fremme sine forslag til prioriterte løsninger for å håndtere utfordringene på transportområdet de kommende årene. Frist for å spille inn forslag er 14. mai 2020.

I forbindelse med overføringen av fylkesvegadministrasjonen fikk fylkeskommunene kompensasjon tilsvarende den ressursbruk som Statens vegvesen (SVV) brukte på oppgavene i 2018. Utgangspunktet for kompensasjonen er altså ressursbruken i 2018, jf. Prop. 1 S Tillegg 1 (2019 – 2020) for Samferdselsdepartementet.

Svarmerknad fra SD slutt

5 Involvering av kommunesektoren i arbeidet med statlige lovutredninger rettet mot kommunesektoren

Rutiner for involvering av kommunesektoren i statlige lovutredninger rettet mot kommunesektoren, ble fastsatt på det første konsultasjonsmøtet 28. februar 2013.

I tråd med Meld. St. 12 (2011–2012) skal avveininger mellom hensyn som tilsier nasjonal styring og hensyn til lokaldemokratiet og kommunal handlefrihet fremgå av departementenes høringsdokumenter og lovproposisjoner til Stortinget.

Medvirkningen fra KS kan bidra til å synliggjøre denne avveiningen gjennom å belyse

konsekvenser for kommunesektoren ved utredning av nytt eller revidert lov og regelverk.

Formålet med medvirkningen fra KS er at regjeringen og Stortinget får et best mulig beslutningsgrunnlag.

Ordningen omfatter statlig initierte lov- og forskriftsendringer, inkludert rettighetslovgivning, som pålegger kommunesektoren nye eller endrede oppgaver eller plikter. Rutinene for medvirkning fra KS vil også gjelde når arbeidet med nye lover eller forskrifter har sin bakgrunn i EU/EØS-regelverk.

Rutinene vil bygge på de administrative og politiske samarbeidsarenaene som allerede eksisterer gjennom konsultasjonsordningen.

Både KS og departementene kan melde opp saker som er aktuelle for lovmedvirkning. Det gis en statusoppdatering av pågående lovmedvirkningssaker i materialet ved behov.

En oversikt over pågående arbeid og saker som er ferdigbehandlet i år, er gitt i vedlegg d.

Det er meldt inn to lovmedvirkningssaker til det første konsultasjonsmøtet 2020.

5.1 Nye lovmedvirkningssaker

Innspill fra HOD

Felles planlegging og utvikling av helse- og omsorgstjenestene

HOD vil involvere KS i utarbeidelsen av høringsnotat om å innføre et krav om at kommuner og helseforetak skal avtale hvordan de skal drive sin felles planlegging og utvikling av helse- og omsorgstjenestene sammen.

Innspill fra HOD slutt

Innspill fra KMD

Særlovjennomgang om internkontroll etter vedtak av ny kommunelov

KS meldte 12. desember 2019 inn at de ønsket lovmedvirkning på arbeidet med særlovjennomgang av internkontrollbestemmelse. Dette som en oppfølging av et møte KS og KMD hadde hatt om høringsinnspillet til KS. KMD aksepterte ønsket, og lovmedvirkningsmøte ble gjennomført 21. januar 2020. Det anses ikke å være behov for flere møter. Lovproposisjon om saken, Prop. L: Lov om oppheving av sektorlovers internkontrollregler etter vedtak om ny kommunelov (Endringer i barnehageloven, barnevernloven, folkehelseloven, introduksjonsloven, krisesenterloven opplæringsloven og sosialtjenesteloven), skal etter planen legges frem før påske 2020.

Innspill fra KMD slutt

5.2 Status for pågående lovmedvirkningssaker

Innspill fra KD

Forslag til lov om tolking i offentlig sektor (tolkeloven)

Forslag til lov om tolking i offentlig sektor har vært på høring, og KS har vært, og vil bli involvert.

Innspill fra KD slutt

5.3 Avsluttede lovmedvirkningssaker

Innspill fra KD

Helhetlig gjennomgang av introduksjonsloven

Saken ble meldt opp til 1. konsultasjonsmøte 2019.

Regjeringen sendte på høring 16 august 2019 forslag om å innføre ny integreringslov. Høringsfristen var 15. november 2019. Integreringsloven skal erstatte introduksjonsloven. Departementet jobber nå med å gjennomgå høringsinnspillene og utarbeide Prop. X L Ny integreringslov. KS har vært involvert i utredningen, blant annet gjennom møter, og de kom med egen høringsuttalelse. Departementet har hatt møte med KS både før og etter lovforslaget var på høring. Lovmedvirkningen er å anse som avsluttet.

Innspill fra KD slutt

Innspill fra KS

KS har ikke oppfattet møtene som lovmedvirkning. KS ber om å bli presentert for hovedtrekkene før fremleggelse av nytt lovverk.

Innspill fra KS slutt

Innspill fra HOD

Eldreombud

HOD hadde dialog og eget møte med KS administrativt før ferdigstilling av høringsnotatet om Lov om Eldreombudet. Møtet ble avholdt 13.juni 2019.

HOD viser til at lovforslaget nå er på departementsforeleggelse, og der fremgår at forslaget i høringsuttalelse om at eldreombudet skulle fremme eldres interesser, behov og rettigheter på alle samfunnsområder, er endret i lovforslaget til "fremme eldres interesser ". Lovmedvirkningen er å anse som avsluttet.

Arbeidet med ny e-helselov

HOD gjennomførte flere arbeidsmøter og møter med administrativ ledelse i KS om ny e-helselov i løpet av 2019. HOD og KS ble enige om rammene for lovmedvirkningsprosessen i møte 5. september 2019. KS fikk tilsendt utkast til høringsnotat og leverte uttalelse før saken ble sendt på høring. Lovmedvirkningen er å anse som avsluttet.

[Innspill fra HOD slutt](#)

6 Kostnadsberegningssaker

Rutiner for involvering av KS i arbeidet med kostnadsberegninger av statlig initierte reformer ble innført i 2007. Involvering av KS i slike beregninger skal bidra til å gjøre regjeringens beslutningsgrunnlag best mulig og tilrettelegge for en best mulig oppslutning om statlig initierte reformer i kommunesektoren. Rutinene er basert på rapporten Om kostnadsberegninger av statlig initierte reformer i kommunesektoren. Rapporten er tilgjengelig på Kommunal- og regionaldepartementets nettsider på www.regjeringen.no.

Kostnadsberegninger er et fast tema på konsultasjonsmøtene. Ordningen med å involvere KS i kostnadsberegninger har bidratt til større bevissthet omkring økonomiske og administrative konsekvenser av statlige tiltak rettet mot kommunesektoren. Ordningen innebærer å involvere KS ved kostnadsberegninger av oppgaveendringer og endringer i lover og forskrifter som har konsekvenser for kommunesektoren. Det vil alltid være nødvendig å foreta en skjønnsmessig vurdering av hvilke saker KS skal involveres i. Sentralt i en slik vurdering er bl.a. om arbeidet med reformen er kjent, reformens omfang og økonomiske størrelse, om det foreligger et godt grunnlag for å beregne økonomiske og administrative kostnader, og om involveringen vil innebære offentliggjøring av regjeringens interne budsjettarbeid eller prioriteringer. Involvering av KS skal ikke redusere regjeringens mulighet til å foreta helhetlige vurderinger og prioriteringer.

Det gis en statusoppdatering av pågående kostnadsberegningssaker i materialet ved behov. En oversikt over pågående arbeid og saker som er ferdigbehandlet i år er gitt i vedlegg e.

Det er ikke meldt inn statusbeskrivelser eller nye kostnadsberegningssaker til det første konsultasjonsmøtet 2020.

7 Bilaterale avtaler

Arbeidet med bilaterale avtaler mellom staten og KS innenfor enkeltsektorer er styrket og videreutviklet som en del av en mer forpliktende konsultasjonsordning fra 2007.

Per mars 2020 er det syv gjeldende bilaterale avtaler innenfor konsultasjonsordningen, hvorav én ble fornyet og signert i januar i år, jfr kap.7.1 En utgått avtale foreslås

midlertidig forlenget, jfr. også kap. 7.1 . En oversikt over bilaterale samarbeidsavtaler ligger som vedlegg f.

Kjennetegn ved avtalene:

- a) inngått på politisk nivå
- b) to parter, staten ved departementene og kommunesektoren ved KS
- c) begrenset varighet
- d) de er en del av den nasjonale dialogarenaen med kommunesektoren som konsultasjonsordningen representerer

Det er et mål at avtalene skal brukes på prioriterte kommunale politikkområder og som alternativ til sterkere styringsvirkemiddel som lovfesting og øremerking.

Partene er enige om at avtaler bidrar til en mer systematisk, tettere og omfattende dialog og samarbeid mellom staten og kommunesektoren. KS bidrar til gjennomføringen med nettverk, arenaer, spredning og gjensidig utveksling av informasjon og erfaringer.

7.1 Nye bilaterale avtaler

Innspill KMD og KS

Avtale om utvikling av Digihjelpen

Fornytt samarbeidsavtalen om Digihjelpen ble signert 7. januar 2020 av Astrup og Helgesen, gjeldende for to år (2020-2021). Digihjelpen er et samarbeid mellom KS og Kommunal- og moderniseringsdepartementet, med ønske om å få flere på nett. Samarbeidet startet i 2016. Formålet med avtalen er at KMD og KS i fellesskap skal forplikte seg til å legge forholdene til rette slik at kommunesektoren kan opprette og videreutvikle et veiledningstilbud som kan bidra til å øke innbyggernes digitale deltagelse og kompetanse.

Innspill fra KMD og KS slutt

Innspill KMD og KS

Samarbeidsavtale mellom regjeringen og kommunesektoren om styrket kommunal- og regional planlegging

Den bilaterale samarbeidsavtale om dette ble inngått i 2017, med virketid ut 2018. I avtalen heter det videre at den "deretter skal evalueres". KS og KMD ble på administrativt nivå i 2018 enige i 2018 om å forlenge samarbeidet iht avtalen med ett år og deretter foreta en enkel evaluering. Spørsmålet om avtalens videre status tas opp til drøfting på det andre konsultasjonsmøtet i 2020.

Innspill fra KMD og KS slutt

Innspill HOD og KS

Avtale mellom regjeringen og KS om innføring av helsefellesskap for å skape en mer sammenhengende helse- og omsorgstjeneste

KS og Regjeringen inngikk 23.oktober 2019 en avtale om innføring av 19 helsefellesskap mellom kommuner og helseforetak. Målet er å skape mer sammenhengende og bærekraftige helse- og omsorgstjenester til pasienter som trenger tjenester fra både spesialisthelsetjenesten og den kommunale helse- og omsorgstjenesten. I helsefellesskapene møtes representanter fra helseforetak, kommuner, lokale fastleger og brukere for å planlegge og utvikle tjenestene sammen. Etablerte avtaler og samarbeidsstrukturer skal ligge til grunn, men videreutvikles. Avtalen redegjør for prinsippene som helsefellesskapene skal bygge på, herunder en tydeligere samarbeidsstruktur, bedre felles planlegging, økt samordning, bedre beslutningsprosesser og hvilke pasientgrupper som skal prioriteres.

KS og HOD har kontakt på administrativt nivå om oppfølgingen av avtalen.

Innspill fra HOD og KS slutt

7.2 Status bilaterale avtaler

Innspill fra KD

Bilateral avtale mellom KS og KD om kvalitetsutvikling i barnehagen og grunnopplæringen

Gjeldende avtale ble inngått april 2018 og gjelder ut 2021. Samarbeidsavtalen skal bidra til systematisk og likeverdig samarbeid mellom staten og kommunesektoren for å øke kvaliteten i barnehagen og grunnopplæringen. Avtalen fungerer som referansepunkt for dialog og koordinert ressursinnsats i kvalitetsutviklingsarbeidet. Avtalen støtter opp om en dialogbasert styring og legger til rette for lokale løsninger innenfor det kommunale selvstyret som bidrar til at nasjonal politikk blir utfylt, realisert og konkretisert på regionalt og lokalt nivå. Administrativt følges avtalen opp i kontaktmøter mellom KD og KS og gjennom nettverksmøter og arenaer for diskusjon, informasjons- og erfaringsdeling. Avtalen vurderes å gi et godt grunnlag for å følge opp gjennomføring av viktige satsinger som f.eks. fagfornyelsen, ny rammeplan for barnehagen, opplæringsloven § 9A om læringsmiljø og aktivitetsplikt, videreutvikling av pedagogisk og administrativ bruk av IKT, tidlig innsats og tverrfaglig samarbeid, ny desentralisert ordning for kompetanseutvikling.

Innspill fra KD slutt

Vedlegg a) Notat fra TBU – demografi

Vedlegg b) KS` regnskapsundersøkelse 2019 (Ligger separat)

Vedlegg c) KS` budsjettundersøkelse 2020 (Ligger separat)

Vedlegg d) Oversikt over lovmedvirkningssaker konsultasjonsåret 2020

Sak	Oppmeldt
Justis- og politidepartementet	
Nødnett	2. møte 2007
Helse- og omsorgsdepartementet	
Fakturert samfinansiering	2. møte 2019
Felles planlegging og utvikling av helse- og omsorgstjenestene	1. møte 2020
Kunnskapsdepartementet	
Forslag til lov om tolking i offentlig sektor (tolkeloven)	1. møte 2019
Kulturdepartementet	
Kulturlova	2. møte 2019

Vedlegg e) Oversikt over kostnadsberegningssaker konsultasjonsåret 2020

Sak	Oppmeldt
Justis- og politidepartementet	
Nødnett	2. møte 2007
Barne- og likestillingsdepartementet	
Barnevernsreformen	2. møte 2019

Vedlegg f) Oversikt over bilaterale samarbeidsavtaler i konsultasjonsordningen per mars 2020

Avtaler om velferdstjenester (kvalitet/tjenesteutvikling)		Parter	Inngått	Utløper	Første avtale inngått
1	Avtale mellom Kunnskapsdepartementet og KS om kvalitetsutvikling i barnehagen og grunnsopplæringen.	KD og KS	20.04.2018	31.12.2021	2009
2	Avtale om gjennomføring av Leve hele livet 2019–2023	HOD og KS	26.06.2018	31.12.2023	2018
3	Avtale om utvikling av Digihjelpen	KMD og KS	07.1.2020	31.12.2021	2018
Avtaler om samhandling mellom ulike deler av forvaltningen					
4	Avtale om bosetting av flyktninger i kommunene og om etablering og nedlegging av asylmottak samt omsorgssentre	JD, BLD, KMD og KS	29.08.2018	31.12.2021	2004
5	Utviklingsavtale mellom Arbeids- og sosialdepartementet og KS for partnerskapet stat – kommune om NAV-kontorene	ASD og KS	20.04.2018	31.12.2021	2012
6	Samarbeidsavtale mellom regjeringen og kommunesektoren om styrket kommunal- og regional planlegging	KMD og KS	21.11.2018	31.12.2019	2017
7	Avtale om samarbeid ved løslatelse etter straffegjennomføring i fengsel	JD og KS	10.04.2019	31.12.2021	2019
8	Avtale mellom regjeringen og KS om innføring av helsefelleskap for å skape en mer sammenhengende helse- og omsorgstjeneste	HOD og KS	23.10.2019	31.12.2023	2019

